

Generelt om de kommunale kommandocentraler

Tilbage til [forsiden](#).

Dette er et kort uddrag af kapitel 12 i bogen "Danmarks dybeste hemmelighed".

Læs om det civile beredskab og civile forsvar på kommunalt niveau [her](#).

De kommunale kommandocentraler er bygget i forskellige årstal. En del er overtaget af tyskerne efter besættelsen og apteret til kommandocentraler i 50'erne. Den sidste "bølge" af bunkere blev bygget midt i 80'erne som følge af beredskabsloven af 1985 og det politiske forlig om civilforsvaret for perioden 1985-87. Enkelte er også bygget i den mellemliggende periode og ganske få i 90'erne.

Ved en aktivering af beredskabsplanerne og kommandocentralerne skulle en stab bestående af kommunalt ansatte eller frivillige civilforsvarsfolk betjene signaltjenesten (tidligere kaldt meldetjenesten). Mandskabet skulle også betjene styrke- og indsatsavlen, bygningens teknik og kommunikationsudstyr.

Der var endvidere en logfører, der skulle nedfælde alle trufne beslutninger.

Mandskabet bestod også af en særlig uddannet, der havde den nødvendige viden om atom-, biologisk- og kemisk krigsførelse (ABC-våben) til at kunne registrere hændelserne og give anbefalinger til, hvordan skaden kunne begrænses.

Kommunens øvrige medarbejdere skulle i videst mulig omfang og længst muligt fungere fra den daglige arbejdsplads.

Kommandocentralerne var på mellem 50 og flere hundrede kvadratmeter.

Bunkerne kunne enten ligge i det fri eller under en bygning; typisk skoler eller brandstationer.

I tilknytning til kommandocentralerne skulle der være en mast. I nogle tilfælde blev kommunikationsudstyret i stedet monteret på allerede eksterende skorstene eller tårne.

Bunkerne indeholder følgende:

- I de ældste kommandocentraler er indgangsdørene typisk panserdøre ribbet fra en tysk "Vesterhavs-bunker". Kystdefensionen (senere Kystartilleriet) under Søværnet samlede efter krigen alt brugbart ind fra bunkerne og samlede det i fem store hangarer på Aalborg Flyveplads. Meget af udstyret blev brugt af det danske forsvar og Civilforsvar i mange år. I de nyere kommandocentraler anvendes forskellige panserdøre købt i udlandet. I enkelte kommunale bunkere blev der monteret betondøre med stålramme.
- Adgangen til bunkerne sker gennem en gassluse, hvor der ved udgang kunne skiftes til specielle dragter og åndedrætsbeskyttelse, og hvor der ved tilbagekomst kunne ske en afvaskning og skift af tøj, hvis man var forurenset af kampstoffer.
- Centralt i anlæggene ligger stabsrummet (også kaldet situationsrum, operationsrum mv.). Fra stabsrummet skulle politiet, civilforsvaret, borgmesteren, kommunens ledelse og tekniske rådgivere koordinere beredskabet, iværksætte og kontrollere gennemførelsen. I stabsrummet skulle endvidere forefindes de fornødne tekniske hjælpemidler som kort over byen, ledningskort over forsyningsnettet for vand, gas og el samt kloaksystemet mv.
- Ofte blev der i situationsrummet anvendt en styrke- og indsatsstavle, hvor en brik repræsenterede en indsatsenhed. Når en enhed fik udrykningsordre, blev brikken flyttet. Markøren kunne i mange af bunkerne stå på bagsiden af tavlen og flytte rundt på brikkerne.
- I tilknytning til stabsrummet ligger signalrummet. Fra dette rum kunne der ringes og skrives ud. Sekretariatschefen har typisk et hul i væggen igennem hvilket, meddelelser kan rækkes ind til situationsrummet. Da kommandocentralerne er opført før den teknologiske revolution, var de ofte bundet tæt op på telefoner betjent af telefonister.
- Sidst i 1970'erne indrettedes der i Luftmeldekorpsets lavvarslingscentraler (LAVAC) en ABC-beregnercelle, som kunne behandle meldinger fra de 160 luftmeldeposter, hjemmevernet havde placeret rundt omkring i landet. Meldingerne kunne omhandle observation af anvendte atomvåben eller kemiske våben. LAVAC havde forbindelse til forsvar, landsdelsledelserne, regionerne og kommunernes kommandocentraler.
- Anlæg til varsling af luftalarm.
- Køkken. De største bunkere har endvidere en egentlig kantine, som også kunne bruges til ophold og afslapning.

- Enkelte af kommandocentralerne har et soverum. Alle har toiletter og nogle også bad.
- Belysningen skulle drives af den normale elforsyning eller nødstrømsforsyningen, men der blev også monteret et nødbelysningsanlæg drevet af akkumulatorer. Dette nødbelysningsanlæg var dog som oftest kun tænkt som orienteringsbelysning indtil nødstrømsaggregatet blev startet.
- Ventilationsanlæg, hvor der kan påmonteres et gaskredsløb, der kan holde kemiske og biologiske våben samt atomar stråling ude. Effekten – og perioden det kan virke efter hensigten – vil dog variere betydeligt afhængig af intensiteten af kampstoffer. Ventilationsanlægget drives enten af elmotorer eller køres håndbetjent, hvis al strøm svigter.
- Overtryksventiler åbner automatisk, når ventilationen har skabt overtryk i bunkeren. Overtryksventilerne slår automatisk i, hvis bunkeren skulle blive ramt af en trykbølge fra atomvåben.
- Generator, der kan levere strøm, hvis det offentlige ledningsnet sætter ud. Nødgeneratorerne er ofte placeret uden for det lufttætte område, da de kræver minimal vedligeholdelse og er i stand til at forbrænde forurenede luft. Fordelen ved at placere generatorerne uden for det lufttætte område er, at generatorerne er brandfarlige, og at udstødningsgasserne ikke må kunne forurene bunkeren.
- Nogle kommunale kommandocentraler har brøndboring – andre kun reservetanke.
- Nøddudgang og udbrydningsudstyr. Udstyret blev standardiseret af Civilforsvarsstyrelsen i 1962 og indeholdt en tre meter lang lippert (løftestang), 1,6 meter lang stålstang og et værktøjsskab bestående af et koben, boltesaks, handsker, lygter, hammer, fladmejsel, spidsmejsel og nedstryger.
- Til supplering af indberetninger fra befolkningen om skader – og som erstatning hvis telefonnettet og/ eller alarmcentralen var blevet skadet - skulle hvert civilforsvarsområde oprette mobile rekognosceringshold, stationære kontaktpunkter samt mindst to observationsposter på højt beliggende punkter.
- I de større bunkere er der endvidere eget kontor for politiet, men i de mindre har politiet blot en arbejdsplads i stabsrummet. De største af bunkerne har endvidere egne kontorer for transport, forsyning, vejsektionen mv.

Der var tre generationer af bunkere. Her er kendetegnene for de forskellige bunkere:

Den første generation af kommunale kommandocentraler havde en påfyldningsstuds uden for, så bunkerne kunne få vand fra en vogn op i tilfælde af forsyningssvigt.

1. generations bunkerne havde en trappenedgang som førte til en lang gang. For enden af gangen, var der en trappe op. Trykbølgen kunne derfor passere direkte igennem.

I 1963 var atombomberne blevet så kraftige, at Civilforsvarsstyrelsen reviderede sine retningslinjer så der blev installeret overtryksventiler i 2. generations bunkerne. Desuden blev det anbefalet at dieseltankene blev gravet ned og der blev lavet nødvandsboringer til afvaskningen i indgangspartiet. De nybyggede bunker fik endvidere en reflektor i stedet for den lange gang med en trappe i hver ende.

I midten af 1980'erne udviklede civilforsvarsstyrelsen nye standarder for 3. generations bunkerne med EMP sikring af overtryksventilerne, kabelindføringen og hvor armeringsjernet i betonet var forbundet til jorden med et kobberkabel. Enkelte kommandocentraler fik også et EMP sikkert bur til kommunikationsudstyret. Ventilationsanlæggene kunne opretholde et godt indeklima, nødstrømsforsyningen blev automatisk, brøndboringerne kunne forsyne hele bunkeren og støvfiltrene blev mere effektive.

Da varslingsperioden for en krig i dag vurderes at være op mod 10 år, er grundlaget for de sidste kommandocentraler i dag væk - og størstedelen af de mere end 100 bunkere er derfor nedlagt i 2003 og årene umiddelbart derefter.

De nyere krisestyringscentre, som flere kommuner de senere år har etableret i stedet, er med moderne kommunikationsfaciliteter, men de er sjældent bygningsmæssigt sikrede.

Poul Holt Pedersen og Karsten Pedersen forfatterne@reganvest.dk. Se "Danmarks dybeste hemmelighed. REGAN VEST – regeringens og kongehusets atombunker", www.reganvest.dk og www.facebook.com/reganvest